

35. De mogelijkheid tot het leggen van een derdenbeslag uit kracht van een schadestaatveroordeling

MR. J.D. VAN VLASTUIN EN MR. M.P.M. VAN LIEROP

Kan er op basis van een vonnis tot betaling van een schadevergoeding op te maken bij staat executoriaal beslag onder een derde worden gelegd? Deze vraag houdt de gemoederen al lange tijd bezig. De Hoge Raad heeft onlangs een uitspraak gedaan die aansluit bij dit onderwerp. De auteurs gaan er dieper op in.

De schadestaatprocedure

Een schadestaatprocedure bestaat uit twee onderdelen. Allereerst de hoofdprocedure waarin de veroordeling tot schadevergoeding op te maken bij staat wordt uitgesproken.¹ Dat vonnis geldt als een eindvonnis in de hoofdzaak.² Daarna volgt de schadestaatprocedure waarin de omvang van de schade door de rechter wordt vastgesteld en waarin de veroordeling tot betaling van de schade wordt uitgesproken. Dat is formeel niet een nieuwe procedure, maar een voortzetting van de hoofdprocedure.³ De grosse van de laatste uitspraak is een executoriale titel uit kracht waarvan executoriaal beslag gelegd kan worden.

Het uitgangspunt is dat de aantasting van het vermogen van de schuldenaar beperkt is

In deze bijdrage wordt ingegaan op de vraag of het vonnis in de hoofdprocedure waarin een veroordeling tot schadevergoeding op te maken bij staat is uitgesproken, terwijl de exacte omvang daarvan nog niet is vastgesteld in de schadestaatprocedure, een titel oplevert voor het leggen van executoriaal beslag.

Het uitgangspunt is dat de aantasting van het vermogen van de schuldenaar beperkt is toegestaan. Art. 441 en 504a Rv bepalen daarom uitdrukkelijk dat beslag op roerende respectievelijk onroerende zaken slechts kan plaatsvinden voor een vordering waarvan het geldelijk beloop bepaalbaar is. De wet stelt voor die beslagen dus niet de eis dat de omvang van die vorderingen reeds door de rechter moet zijn vastgesteld.

1 Art. 612 Rv.

2 HR 7 november 1952, ECLI:NL:HR:1952:273, NJ 1953, 467.

3 Art. 615b Rv.

De vraag is of dit uitgangspunt ook geldt voor het leggen van beslag op andere goederen, bijvoorbeeld voor het leggen van een derdenbeslag of een beslag op aandelen op naam in een vennootschap. De procureur-generaal bij de Hoge Raad E.M. Wesseling-van Gent gaat er impliciet van uit dat art. 441 Rv – welk artikel strikt genomen alleen van toepassing is op de executie van roerende zaken – ook van toepassing is op de executie van aandelen op naam in een naamloze of besloten vennootschap,⁴ en de Hoge Raad⁵ is in zijn arrest expliciet ingegaan op de vraag of de betreffende vordering was vereffend in de zin van art. 441 lid 2 Rv en is er dus ook van uitgegaan dat deze bepaling ook van toepassing is op de aandelenexecutie. De Hoge Raad oordeelt dat een beschikking tot de executoriale verkoop van aandelen ook mag worden gegeven als in de titel, uit kracht waarvan het aandelenbeslag gelegd is, nog niet de exacte hoogte van de vordering is vastgesteld. Het beslag kan volgens de Hoge Raad worden vervolgd nadat de vordering is vereffend, dus nadat de omvang van de vordering is vastgesteld. Indien de omvang van de vordering niet blijkt uit de executoriale titel, kan deze volgens de Hoge Raad vastgesteld worden aan de hand van nadere gegevens.⁶

Derdenbeslag

Specifiek met betrekking tot het leggen van een derdenbeslag schrijft de wet in art. 475 lid 1 onder c Rv voor dat het beslagexploot een opgave moet bevatten van hetgeen de geëxecuteerde uit kracht van de titel (uit hoofde waarvan het beslag wordt gelegd) aan de executant verschuldigd is. Die verplichting geldt niet voor andere beslagen. Maakt dit

4 11 maart 2022, ECLI:NL:PHR:2022:233.

5 HR 14 oktober 2022, ECLI:NL:HR:2022:1467. Dit betrof een Caribische zaak. De in het arrest genoemde artikelen uit het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van Curaçao komen echter overeen met de artikelen uit het Nederlandse wetboek.

6 Rechtsoverweging 3.2.

het leggen van een derdenbeslag op basis van een vonnis in de hoofdzaak (dat geen veroordeling tot betaling van een concreet bedrag inhoudt) onmogelijk?

Mag hieruit worden afgeleid dat een derdenbeslag (...) onmogelijk is?

Hiervoor is vermeld dat ook beslag op roerende en onroerende zaken kan worden gelegd indien de hoogte van de vordering waarvoor beslag wordt gelegd niet exact vaststaat, mits de hoogte daarvan bepaalbaar is, zij het dat dit beslag pas kan worden uitgewonnen nadat de exacte hoogte van de vordering is vastgesteld. Een vergelijkbare bepaling ontbreekt bij de wettelijke bepalingen over het derdenbeslag. Mag hieruit worden afgeleid dat een derdenbeslag op basis van een vonnis in de hoofdzaak waarin geen concrete veroordeling tot betaling is opgenomen, onmogelijk is?

De verplichting om in het beslagexploot een opgave op te nemen van hetgeen de geëxecuteerde krachtens de executoriale titel aan de beslaglegger verschuldigd is, is op straffe van nietigheid voorgeschreven. De werking daarvan wordt op grond van art. 66 Rv echter fors ingeperkt. De nietigheid wordt immers alleen uitgesproken indien aannemelijk is dat de geëxecuteerde daardoor onredelijk is benadeeld.⁷

De Hoge Raad heeft in zijn arrest van 27 december 1935⁸ overwogen dat weliswaar bij een niet-vereffende vordering de voortgang van de executie op de vereffening zal moeten wachten, maar dat dat niet meebrengt dat niet op basis van de titel (een vonnis waarin een veroordeling tot schadevergoeding op te maken bij staat is opgelegd) executoriaal beslag kon worden gelegd. Het beslag kan volgens art. 441 lid 2 Rv echter pas worden uitgewonnen als de vordering vereffend is. Zodra het bedrag van de vordering vaststaat, kan het beslag worden vervolgd op basis van het vonnis waarin de veroordeling is uitgesproken. Er is hiervoor geen nieuwe executoriale titel nodig. Uit de wetsgeschiedenis van art. 441 Rv valt niet af te leiden dat de omvang van de vordering moet blijken uit de executoriale titel zelf. De wet houdt niet meer in dan dat de voortzetting van de executie pas kan aanvangen als de vordering is vereffend (bepaald is). Een inhoudelijk gelijke regel is voor onroerende zaken opgenomen in art. 504a Rv.

De procureur-generaal verwijst naar de wetsgeschiedenis en legt uit dat tot 1992 art. 441 Rv als volgt luidde:

‘Dit beslag kan niet worden gedaan dan voor eene bepaalde schuld of vordering. Indien dezelfde niet is vereffend, worden alle verdere vervolgingen gestaakt tot dat de vereffening is geschied.’

⁷ Aldus ook A.J. Gieske in *T&C Burgerlijke Rechtsvordering*. In zijn commentaar op art. 475 lid 1 onder c Rv spreekt hij over de verplichting tot het doen van een opgave van het eventuele beloop van de vordering.

⁸ ECLI:NL:HR:1935:58, NJ 1936/248.

Hierbij wordt annotator E.M. Meijers geciteerd die het arrest van een noot voorzag en die het woordje ‘verdere’ in de slotzin opvallend vindt. Meijers meent dat dit artikel niet belet dat voor een niet-vereffende vordering beslag kan worden gelegd, maar dat het gebiedt dat alle verdere vervolgingen worden gestaakt totdat de vereffening is geschied. Hij verwees op zijn beurt naar de destijds in de literatuur (Cleveringa-van Rossem, II, p. 41 e.v.) bestaande opvatting ‘dat een veroordeeling tot schadevergoeding, nader op te maken bij staat, reeds een executoriale titel oplevert, krachtens welken executoriaal beslag gelegd kan worden.’ In de toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in 1992 in verband met de invoering van de Boeken 3, 5 en 6 BW wordt, in lijn met het voorgaande, vooropgesteld dat het eerste lid van art. 441 Rv voor het leggen van beslag niet de eis van vereffenaarheid van de vordering stelt, maar slechts dat het gaat om een vordering waarvan het geldelijk beloop nu of later bepaalbaar is.

De regel uit het hiervoor genoemde arrest van 27 december 1935, dat er toch een beslag kan worden gelegd voor een niet-vereffende vordering, is algemeen geformuleerd. Deze regel geldt dus voor alle goederen die vatbaar zijn voor beslag. Art. 441 Rv gold destijds niet alleen voor beslag roerende zaken!

Als inning nog niet mogelijk is, impliceert dat niet dat er geen derdenbeslag kan worden gelegd

Als de exacte omvang van de vordering nog niet vaststaat, geldt daarom niet de verplichting om in het beslagexploot het bedrag te noemen waarvoor het beslag wordt gelegd. Voldoende is dat het beslag wordt gelegd voor een vordering waarvan de hoogte op een later moment kan worden vastgesteld. Het is niet vereist dat dit bedrag reeds bij de beslaglegging op basis van een executoriale titel moet vaststaan; bepaalbaar volstaat. Het moet duidelijk zijn op welke wijze het krachtens de titel verschuldigd bedrag kan worden vastgesteld. Het bepaalbaar bedrag wordt uiteindelijk vastgesteld (bepaald) na afloop van de schade Staatprocedure. Tot dat moment ligt het executoriaal (derden)beslag als een bewarende maatregel. Het beslag kan pas worden uitgewonnen (geïncasseerd) als de vordering vereffend (bepaald) is. Het bepaalde in art. 475 lid 1 aanhef onder c Rv strekt ertoe om tot executie (inning) over te gaan. Als inning nog niet mogelijk is, impliceert dat niet dat er geen derdenbeslag kan worden gelegd.

Bewaren of afdragen?

Prof. mr. H. Loonstein⁹ maakte reeds duidelijk dat nadat een veroordeling is uitgesproken om schade te vergoeden

⁹ H. Loonstein, ‘Schadestaat en executiemaatregelen’, *BER* 2017/11.

op te maken bij staat, executiemaatregelen mogelijk zijn, ook al is de vordering nog niet bepaald. Voldoende is dat de vordering van de beslaglegger bepaalbaar is. Het geldelijk beloop van de vordering is op het moment van de executiemaatregelen nog onduidelijk. Sterker nog, de schadestaatprocedure hoeft nog niet eens aanhangig te zijn.¹⁰ Loonstein bespreekt in zijn artikel de vraag of alle executiemaatregelen in zo'n situatie toelaatbaar zijn, meer bijzonder of tot uitwinning mag worden overgegaan. Hij maakt daarbij een onderscheid tussen het uitwinnen van (on)roerende zaken en het incasseren van gelden via executoriale derdenbeslagen. Het gevolg van een executieverkoop van (on)roerende zaken is dat de beslagene zijn fundamenteel recht op eigendom kwijt is. Dit is bij een derdenbeslag niet het geval. De gevolgen van een derdenbeslag zijn minder ingrijpend dan die van een beslag (on)roerende zaken. Als de executant, nadat de hoogte van de schade is bepaald, uiteindelijk te veel blijkt te hebben geïncasseerd, is hij gehouden om dit bedrag terug te betalen aan de geëxecuteerde. Dit is minder ingrijpend dan het terugdraaien van

een executieverkoop van (on)roerende zaken. Dit verschil rechtvaardigt volgens Loonstein dat er onvoldoende aanleiding is om de beperkende bepalingen van art. 441 en 504a Rv bij wege van analogie ook toe te passen op executiemaatregelen in het kader van een derdenbeslag. Kortom, de derde-beslagene dient alle door het beslag getroffen gelden af te dragen aan de gerechtsdeurwaarder.¹¹ Dit neemt niet weg dat een zodanige uitwinning risico's voor de executant met zich meebrengen, wellicht uitmondend in een aansprakelijkstelling.

Dit artikel is afgesloten op 18 januari 2023.

Over de auteurs

Mr. J.D. (Jan Dirk) van Vlastuin

Advocaat bij BVD Advocaten in Veenendaal.

Mr. M.P.M. (Thijs) van Lierop

Opleider bij Hafkamp Groenewegen Gerechtsdeurwaarders.

¹⁰ Rb. Amsterdam (vzr.) 10 mei 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:3636.

¹¹ De rechtbank Rotterdam oordeelt evenwel op 11 augustus 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:8132 dat het opstarten van een verklaringsprocedure niet mogelijk is. Het beslag bevindt zich immers nog in een bewarende, althans niet-executoriale fase.